

ประวัติธรรม

ของ

พระราชชมมงคลมุนี วัดสัมพันธวงศ์

บุตริธิตา

พิมพ์เป็นที่ระลึกในการพระราชทานเพลิงศพ

นายพันตรี พระราชสุภาวดี
(สิน นิละนิน)

ณเชิงบรมบรรพต วัดสระเกศ

วันที่ ๑๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๔

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ศรีหงส์

294.315

พ364ปร

ฉ.1

ประวัติธรรม

ของ

พระราชชมงคลมุนี วัดสัมพันธวงศ์

บุตรีธิดา

พิมพ์เป็นที่ระลึกในการพระราชทานเพลิงศพ

นายพันตรี พระราชสุภาวดี

(สิน นิละนิต)

ณเชิงบรมบรรพต วัดสระเกศ

วันที่ ๑๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๔

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ศรีทอง

เลขหมู่

...

เลขทะเบียน

294.315

พ 364 นร

ค.1

๐05629

1676

นมตฤ รตนตตยลล

ปาวัตถรรวม

บรรดาสิ่งทั้งหลายที่มีอยู่ในโลก ย่อมตก
อยู่ในกระแสแห่งธรรมดา ถ้ามีเหตุแห่งความ
เจริญก็เจริญขึ้นตามคราว ถ้ามีเหตุแห่งหายนะ
ก็เสื่อมทรามไปตามสมัย ผู้ใดรู้เท่าธรรมดา
ที่เป็นอยู่อย่างใดแล้ว ไม่หลงเพื่อไปตามอารมณ์
ที่มายั่วยวน รู้จักหลักเหตุนั้นแห่งความเสื่อม
ทราม พยายามประกอบเหตุแห่งวิมุตติ ผู้นั้น
ย่อมห่างจากภัย ไม่เดือดร้อนในที่ทุกสถาน
อาจนำเอาสิ่งนั้น ๆ มาใช้ให้เป็นประโยชน์ตนแล
ผู้อื่น ๆ นักปราชญ์ทั้งหลายย่อมบริหารตน

แลคนที่เกี่ยวข้อง ให้เป็นสุขลุล่วงภยันตราย
ก็ด้วยเป็นผู้เฉียบในอุบายรู้เท่าทันเช่นนั้น ๆ

การศึกษา การสดับตรับฟัง เป็นเหตุแห่ง
ความรู้ ความรู้เป็นเหตุแห่งการปฏิบัติชอบ
การปฏิบัติชอบส่งผลให้ประสบสุข ๆ

ในโลก ไม่มีสัตว์จำพวกใดจะเป็นใหญ่กว่า
มนุษย์ ในหมู่มนุษย์ ไม่มีอะไรจะเป็นใหญ่
กว่าใจ ใจเหมือนนาย กายเหมือนบ่าว เพราะ
ฉนั้นใจจึงควรได้รับอบรมในทางที่ดี ๆ

อันธรรมกายิตทั้งหลาย ย่อมเป็นเครื่อง
เตือนใจ ให้ทำดีละชั่ว ปลูกในที่ควรปลูก
ขุดในที่ควรขุด ย่อมช่วยเหลือในที่ทุกสถาน
ในกาลทุกเมื่อ เป็นพี่เลี้ยงอย่างดี ไม่มีอันเสมอ
เหมือน สมคำว่า “กัลยาณมิตรทั้งหลาย เสมอ
ด้วยธรรมอันบริสุทธิ์ไม่มี” ๆ กัลยาณมิตร
ทั้งหลายที่เป็นมนุษย์ แม้จะเป็นบุรุษที่แข็งแรง

เป็นคนซื่อสัตย์กตัญญู ประกอบด้วยองค์คุณ
ทั้ง ๑๖ ประการไม่บกพร่อง ถึงดังนั้น เขา
ย่อมอนุเคราะห์เราเฉพาะในที่บางสถานในกาล
บางคาบ เพราะว่าคนเรา จะอยู่ด้วยกันเสมอไป
ไม่ได้ ฝ่ายธรรมอันดี ที่เราอบรมแล้วย่อม
ตามรักษา ทั้งในที่ลับทั้งในที่แจ้งทุกแห่งหน
ย่อมทำใจให้บริสุทธิ์จากเครื่องเศร้าหมอง เมื่อ
ใจบริสุทธิ์แล้ว บงการแต่ในทางที่ชอบ ส่ง
นรชนให้บรรลุความดี พิเศษพินภูมิเต็มยิ่งกว่า
เท่าและจุดแห่งอิฐอันทำภาชนะที่เศร้าหมองให้
ผ่องแผ้วได้เป็นไหน ๆ

แต่ผู้มีใจอันกิเลสพัวพันหนาแน่น ย่อม
มีมายาเล่ห์กลของใจหลอกหลวงตนเอง ประพฤติ
ตามธรรมได้ด้วยยาก ให้เห็นไปว่าลำบากกาย
รำคาญใจ พ้นวิสัยที่จะพึงประพฤติ ด้วยเหตุนี้
จึงมีพระพุทธภาษิตเป็นอเนกนัย เพื่อเป็นอุบาย

เครื่องอบรมอุปนิสัยของหม่มมนุษย์ จัดเกล้า
กิเลสที่พอกอยู่ในใจให้ทำเลหักหลอกลวงตน
เอง ฯ

วาระนี้ จักนำภายิตที่ตน ๆ มาเรียงไว้เป็น
ข้อ ๆ เพื่อเป็นเครื่องปรุงใจให้สะอาดเป็นทาง
โลกบ้าง ทางธรรมบ้าง พอเป็นบุพพภาคแห่ง
การปฏิบัติในธรรมชั้นสูง ดุจจูงให้ขึ้นบันได
ก้าวขึ้นแรกก่อนนั้น ถ้าผู้ประสพทำในใจโดย
อุบายแยบคาย หักกายวาจาใจให้ปฏิบัติตามรู้
ตามเห็น จูงใจให้สูงขึ้นโดยลำดับ ก็สามารถ
จะยังคุณธรรมให้ไพบูลย์ขึ้นในสันดานได้ ฯ

๑ เครื่องมือจะทำให้สำเร็จประโยชน์ แก่ผู้
ถือก็เพราะได้ใช้ให้ถูกทาง ฯ

๒ คำพูดอันไพเราะจับใจ หรือเผ็ดแซบ
ซึ่งแสดงคุณแลโทษ ย่อมสำเร็จประโยชน์
ต่อเมื่อรู้แล้วทำตาม ฯ

๓ ความรู้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอดก็เพราะทง
เพราะจับจดไม่ทำจริง ๆ

๔ ผู้มีความสุข ความดั่งามสมประสงค์ได้
ก็เพราะสามารถ รั้งใจทำ กิจตามอำนาจแห่งเหตุ
เท่านั้น ๆ

๕ การเห็นความอ่อนแอผิวบางว่าเป็นสมบัติ
ของผู้ดี ทำตนให้เป็นผู้มีร่างกายใช้ประโยชน์
มิได้นั้น เป็นอาการของคนบ้า คนทุพพลภาพ
ต่างหากเป็นผู้อ่อนแอ ๆ

๖ คนอ่อนแอแม้ เพราะเหตุจำเป็นเช่นนั้น
ก็ไม่สามารถที่จะป้องกันไม่ให้ตนตกเป็นคนเลว ๆ

๗ ผู้มีกำลังสามารถ ประกอบกิจที่ไม่เหลือ
วิสัยให้สำเร็จได้ จึงเป็นผู้วิเศษเป็นผู้ดีแท้
น่านับถือ ๆ

๘ ผู้ที่ไม่มั่งคั่งสามารถควรแก่การงานอัน
เป็นหน้าที่ ย่อมมีลักษณะดุจตัวไม่มีค้ำ ที่เที่ยว

ทอดยอทอดอยู่ตามดิน ให้เขาเก็บกินแลเหยียบย่ำ
ทั่วบ้าน ฯ

๕ จงเป็นผู้แข็งแรง อย่าแข่งกระด้าง ฯ

๑๐ จงเป็นผู้อ่อนโยน อย่าอ่อนแอ ฯ

๑๑ ของบางอย่าง แม้ไม่งามตามธรรมชาติ
แต่อาศัยช่างผู้ฉลาดจัดเข้าระเบียบ บ่มกลาย
เป็นของดี ดอกดอกไม้ที่เผือกสีแลไร้กลั่น อัน
ช่างผู้ฉลาดจัดเข้าระเบียบวางไว้ในพาน บ่ม
ตระการตา ฯ

๑๒ แม้จะเป็นผู้ไม่สามารถ แต่มีมรรยาท
เรียบ เหมือนระเบียบแห่งดอกไม้ที่จัดนั้น เมื่อ
นึกถึงก็ยังน่าชมไม่น้อย ฯ

๑๓ ชายหญิงที่สวยโฉม สมบูรณ์สมภพ
ตระกูลใหญ่กว้าง แต่ไร้คุณสมบัติย่อมไม่เป็นที่
ประสงค์ของผู้มีความคิด ฯ เหมือนดอก
ทองกวาว แม้สวยสี แต่ไม่เป็นที่นิยมยินดี

ของคน เพราะไร้กลิ่น ฯ

๑๔ นรชนแม่เป็นคนสามัญ แต่รู้จักอบรม
คุณธรรมให้เป็นคนดีมีวิชาสามารถ ก็อาจเป็น
ผู้มีสง่างามในสมาคมอันสูงศักดิ์ ฯ ทั้งเป็น
ที่รักนับถือของคนทั่วไป ประดุจดินที่นายช่าง
ประดิษฐ์ให้วิจิตรแล้ว ก็เป็นของมีค่า ไม่ต้อง
บวบกกล่าวถึงเพชรนิลที่นายช่างทำให้วิจิตรแล้ว
จะเป็นที่นิยมยิ่งขึ้น ฯ

๑๕ ผู้พยุงตนให้ตั้งอยู่ด้วยเมตตาอารีอดทน
เพียรชอบ สัตย์ซื่อ กตัญญู ใจผ่องใสเหล่าน
ย่อมเป็นผู้เจริญด้วยขัตติยพร คือ มีอายุยืนนาน
มีวรรณผ่องงาม มีความสุขกายสุขจิตต์ มี
กำลังกายกำลังความคิดสมหวัง ฯ

๑๖ พระสาวกของพระพุทธเจ้าไม่เหี่ยวเมื่อ
ได้ยินนินทา ไม่ฟุ้งเมื่อได้ยินสรรเสริญ เพราะ
รู้ผลพร้อมทั้งเหตุ ฯ

๑๗ ผู้ทำลงด้วยอำนาจโทมะ ย่อมจะทำ
สิ่งนั้นเกินสมควร เป็นที่ดูหมิ่นของคนทั้งหลาย
ตนเองย่อมเสียใจเมื่อหายโกรธแล้ว ฯ

๑๘ ผู้มีความคิด ย่อมนิยมผู้สามารถ
ประกอบกิจให้สำเร็จด้วยดี แลมีใจอารีเห็นทุกข์
ของผู้อื่น แม่น้ำชาติ ฯ

๑๙ กุลบุตร แม่น้ำพร้อมด้วยชาติก็ดี ด้วย
มรรยาทก็ดี แต่ทำความเพียรในกิจล้ำหลัง
ย่อมจะจมอยู่ในห้วงวิบัติ ฯ

๒๐ ถ้ามีปัญญาบกพร่อง ช่องใหญ่ย่อมเกิด
ดองอยู่ในที่มืด ย่อมเห็นรูปทั้งหลายใหญ่ไป
ทั้งนั้น ฯ อธิบายว่า เมื่อเหตุอะไรปรากฏ
เฉพาะหน้า มีปัญญาไม่พอจะรับ ย่อมเห็น
ติดขัดใหญ่โตเกินการณ์ไป ฯ

๒๑ ผู้สำคัญผิดใน กิจอันมิใช่ สาระว่าเป็น
แก่นสารย่อมไม่ได้ปัญญา มีแต่จะจมอยู่ใน

อันตราย คุจมฤคทรายตกชอกเขานั่น ๑

๒๒ นรชน แม่เป็นคนต่ำชาติ แต่ขยัน
มั่นคง ถึงพร้อมด้วยศีลแลมรรยาท ย่อม
จะรุ่งเรืองเพียงดังกองเพลิงในราตรี ๑

๒๓ ผู้หวังดีย่อมมีมนสิการในกิจทุกอย่าง
เพราะการงานเสื่อมทราม เป็นเครื่องส่อหน้าใจ
ของผู้ทำ ไม่เป็นที่ประสงค์ของผู้เห็น ๑

๒๔ สิ่งที่น่าชมไม่ใช่เพราะใหญ่หรือทำยาก
แม่เป็นของเล็กน้อย ถ้าทำให้เรียบร้อยประณีต
งดงาม ก็น่าชมทั้งสิ่งของแลผู้ทำของนั้น ๑

๒๕ คนที่น่ารักน่านับถือไม่ใช่เพราะมีสกุล
หรือมีบรรดาศักดิ์สูง แลไม่ใช่เพราะยังหนุ่ม
สาวหรือมีอายุมาก น่ารักน่านับถือ เพราะมี
ปัญญาสามารถแลสุภาพต่างหาก ๑

๒๖ ผู้ทำการสะเพร่า ก็เท่ากับสร้างผู้
ประกาศความชั่วของตัวเอง ยิ่งการใหญ่ก็เหมือน

ผู้ประกาศความชั่วนั้นมีเสียงดังแล่มอายุนั้น ๑

๒๓ ผู้รู้จริง เป็น อยู่วันเดียว ดีกว่า ผู้เขลา
เป็นอยู่ร้อยปี เหมือนเพชรเม็ดเดียวดีมีค่า
กว่ากรวดทรายตั้งเล่มเกวียน ๑

๒๔ จงทำดีตอบชั่ว ๑ นี่เป็นแบบแผน
หลักสูตรใหญ่ ๑

๒๕ ผู้ที่มัชฌิแก่ความชั่วได้ ก็แต่ผู้รู้จัก
อดกลั้นปากเพียรเหมาะสม ๑

๓๐ คราวแรก ความทุกข์ใจเป็นเครื่องหนัก
แต่ภายหลังให้เกิดประโยชน์อย่างเดียว ๑

๓๑ อย่ารู้เหนื่อยในเวลาทำความดี ๑

๓๒ จงเพียรสั่งสมพอกพูนการดีในเวลาเช้า
ถึงเที่ยง ตลอดเย็น กระทั่งกลางคืนเป็นลำดับ
ไป ๑

๓๓ คฤหัสถ์เกียจคร้าน ๑ บรรพชิตไม่

สำรวม ๑ พระราชาไม่ใคร่ครวญแล้วทำ ๑ บัณฑิต

ข โกรธ ๑ สันเป็นคนไม่น่าดู ฯ

๓๔ สิ่งใดจะไม่ทำให้ตนหรือผู้อื่นดั้นแล้ว
ก็ไม่ควรพูดถึงเลย ฯ

๓๕ ในเวลาเช้าก็ดี กลางวันก็ดี เย็นก็ดี
เมื่อประพฤติกให้เป็นสุจริตก็นับว่าเป็นฤกษ์ดี เป็น
อุดมมงคลให้เกิดสุขทุกเมื่อ ฯ

๓๖ คนที่เริ่มทำงานหลายสิ่ง มักแล้วแต่
น้อยสิ่ง อากุลหาเป็นมงคลไม่ ฯ

๓๗ ไม่ใช่ความสุขสำราญ ไม่ใช่ความ
เพลิดเพลิน ไม่ใช่ความอนุเคราะห์ ความ
ขัดข้องทุกข์ยากต่างหาก ที่ทำให้ตนเลื่อนชั้น
ขึ้นเป็นผู้สูงศักดิ์ ฯ

๓๘ กิจใหญ่่น้อยทั้งปวง ทั้งของตนทั้งของ
คนอื่น ถ้าผู้ทำได้อธิษฐานใจลงเป็นหนึ่งแล้ว
ผลที่ประสงค์ก็เป็นอันหวังได้ ฯ

๓๙ ผู้ทำการใดด้วยไตรทวาร หากไม่

อธิษฐานใจลงเป็นหนึ่ง การที่ทำนั้นก็ไม่นั่นคง
ยากที่จะสำเร็จ เหมือนไม้หลักปักเลนมักโอน
เอนล้มไปได้ง่าย ๆ

๔๐ ความเฉะชา เป็นตัวอุปาทว์ของผู้ทำ
ธุระ คนไม่เกียจคร้าน แต่ไม่มีเวลาทำงาน
ที่เป็นประโยชน์ เพราะข้อนั้นเอง ๆ

๔๑ ความทงตนว่า เป็นผู้มีความรู้ความ
สามารถมาก มั্বরอคอยจะทำแต่กิจใหญ่ที่สำคัญ
อันยังไม่มาถึง ไม่ทำกิจอันควรที่มาถึงเฉะเพาะ
หน้าเช่นนั้น ย่อมทอนกำลังของตนเองลง ๆ

๔๒ ลาภยศสรรเสริญ อามิสสุข ๕ อย่างนี้
ย่อมให้สุขแก่บุคคลในเวลาที่ยังไม่วิบัติ ถ้าวิบัติ
ขึ้นเมื่อใด ก็บุคคลจะต้องพลัดพรากจากสิ่ง
เหล่านั้น หรือสิ่งเหล่านั้นจะต้องพลัดพรากจาก
บุคคล ก็กลับจะท่วทุกข์ขึ้นมากกว่าให้สุขเสียอีก
ผู้มีปัญญา ย่อมระวัง สิ่งเหล่านั้นเหมือน สัตว์ร้าย

เพราะถ้าเพลอกก็จะถูกขบกัดให้ถึงความพินาศ ฯ

๔๓ ทรัพย์สมบัติ บริวาร ยศศักดิ์ อำนาจ
วาสนา เหล่านี้ ถ้าอยู่กับบัณฑิตย่อมเป็น
ประโยชน์สุขมากแก่คนทั่วไป แลเป็นเหมือน
บันไดสำหรับก้าวขึ้นไปสู่โลกสวรรค์ แต่ถ้าสิ่ง
เหล่านั้นอยู่กับคนพาลแล้ว ย่อมให้สุขอย่าง
คับแคบที่สุด มิใช่แต่เท่านั้น กลับจะเป็นเหตุ
แห่งทุกข์ไม่มีประมาณ หรือเป็นประดุจก้อนหิน
ผูกติดคอถ่วงเขาให้จมลงในขุมนรกด้วย ฯ

๔๔ จงถอนความรักของตน ฯ

๔๕ จงเพิ่มความรักของตน ฯ

๔๖ ความรักด้วยตัณหาในบุตริชิตาแลภรรยา
สามีหรือสิ่งอื่น ๆ ก็ตาม ล้วนแต่จะนำให้เสื่อม
จากความคิดความชอบ เหตุฉนั้น ควรรักให้เป็น
พักตร์เป็นผล ไม่ควรฝืนอำนาจแห่งเหตุ ฯ

๔๗ คนที่ไม่รักตัวเอง ไม่ควรจะไวใจ

ว่าเขาจะรัก^{๒๕}ผู้นเลย ๑

๔๘ คนฉลาดย่อมปรับตัวเขาให้เหมาะแก่โลกแลธรรม ไม่ต้องมัวดึงโลกให้ผันแปรมาสำหรับเหมาะแก่ตัว ๑

๔๙ การหนักใจมีขึ้นเพราะไม่อาจป้องกันหรือแก้ความขัดข้อง การสอดส่องสังเกตในกิจทุกอย่างเป็นอุบายให้เรื่องปัญญา การรู้จักคติของธรรมดา ย่อมยังประโยชน์ให้สำเร็จไม่มีประมาณ ๑

๕๐ การชนะตน (จิตต์บาป) เป็นการชนะประเสริฐสุด ยิ่งกว่าชนะศิกกายนอกแม่ถ้านคน ๑

๕๑ ความรู้^{๒๖} ๑ ความประพฤตินั้นสมกับความรู้^{๒๖} ๑ สองอย่างนี้เป็นเครื่องประดับอันมีค่า ๑

๕๒ เสียเกียรติยศในนาทีเดียว จะแก้ไขกลับคืนมาใน ๕๐ ปีก็ยากจะได้ ๑

๕๓ ที่ใดไม่มีความละอาย

ที่นั่นไม่มี

เกียรติยศ ฯ

๕๔ บัณฑิตย่อมประกอบกิจให้เป็นประโยชน์
แก่กายแลใจ คือบำรุงกายให้ปราศจากโรคภัย
ด้วยบริโภคอาหารที่ไม่มีโทษ บำรุงใจให้ผ่องใส
ด้วยอบรมวิชาธรรม ฯ

๕๕ ผู้ไม่รู้จักอาหารของใจ เพ่งเห็นแต่
บำรุงกาย ใจไม่เจริญด้วยคุณธรรมที่ชอบ ย่อม
ไม่ได้รับความสุขจริง ในที่สุดมีอันهلكไป ฯ

๕๖ ผู้ที่คิดว่าผู้อื่นไม่รู้เท่าทันตน ย่อม
แสดงถ้อยคำที่ผู้อื่นไม่เห็นจริงด้วย ฯ

๕๗ สวรรค์เป็นอย่างไร นรกเป็นอย่างไร
ยกไว้ที่ แต่ความประพฤติชอบธรรม ย่อม
ทำใจให้ปลอดโปร่ง ฯ

๕๘ เห็นชอบเมื่อทำผิด ๑ พลอยขอเมื่อ
ทำถูก ๑ สรรเสริญต่อหน้า ๑ นินทาลับหลัง ๑

๕๕ เป็นเครื่องหมายของศัตรูโดยตรง ฯ

๕๕ ความไม่ติดขัดเป็นเหตุให้ทะเลิง คน
ผู้ทะเลิงใจมักคิดผิด ผู้คิดผิดมักเป็นที่ดูหมิ่น
ของผู้อื่น ฯ

๖๐ การเอาชนะแก่ผู้ที่อยู่ใต้อำนาจในทาง
ที่ผิด เป็นเหตุให้ผู้ที่อยู่ใต้อำนาจนั้นเองดู
หมิ่นได้ ฯ

๖๑ ความประพฤติเที่ยงธรรม ไม่ลำเอียง
เป็น ลักษณะของผู้เป็น บุรพการี แต่ผู้เป็น
บุรพการีนี ฯ

๖๒ คนโดยมาก มักประพฤติเอาอย่างคน
ที่ตนนับถือ เพราะฉะนั้นผู้เป็นบิดามารดาของ
บุตร เป็นครูอาจารย์ของศิษย์ เป็นเจ้าเป็นนาย
ของหมู่ชน ควรระวังความประพฤติของตนให้
เป็นไปดีชอบอย่างกวดขัน จงใจให้เป็นหลักฐาน
ควรเป็นแบบอย่าง จึงจะสมควรแก่หน้าที่ของ

ผู้ใหญ่ผู้เป็นบุรพการี แลบุรพการีนี้นองเขา ๑

๖๓ ผู้ใดไม่มีสติตรวจตราความประพฤติของ
ตน ผู้นั้นไม่มียุติธรรม ๑

๖๔ ที่ประชุมใด ไม่มียุติธรรม ที่ประชุมนั้น
ไม่มีสามัคคี ๑

๖๕ ที่ประชุมใด ไม่มีสามัคคี ที่ประชุมนั้น
ไม่มีความสุข ๑

๖๖ ความพร้อมเพรียงของหมู่ ยิ่งความเจริญ
ให้สำเร็จ เป็นทางมาแห่งความสุข ๑

๖๗ นักปราชญ์กล่าวว่า พระยามารมีอำนาจ
อาจทำให้ผู้หลงตก อยู่ใน กองทุกข์ไม่มีเวลาสิ้น
สุด แต่ย้ายผู้รู้หาได้ไม่ เพราะท่านไม่ยอมให้
กายวาจาใจทำชั่วแม้นิดเดียว ด้วยความตั้งตัว
เป็นผู้มีใจกล้าแข็งที่สุด ๑

๖๘ ผู้ใดมีความรู้อ่อน มีกำลังใจอ่อน อด

ทนต่อความลำบาก แลความติดขัดที่มาถึงไม่ได้
พระยามารยอม จุดคร่าผู้นั้นไปให้ ต้องโทษของ
ธรรมดา ให้เป็นผู้เลวทรามเดือดร้อนตลอดกาล

๖๕ ธรรมดายอม ลงโทษ แก่ผู้ประพฤติผิด
ตามสมควร แต่ผู้มีความกรุณาเห็นว่าธรรมดา
ลงโทษผู้ประพฤติผิดแรงเกินไป จึงได้อุตส่าห์
สั่งสอนให้ผู้เขลาพ้นจากโทษของธรรมดา หรือ
ลงโทษเพื่อแบ่งเบาจากโทษของธรรมดา ฯ

๗๐ ผู้ไม่มีบิดา คือความชอบธรรม แม้จะ
ปรากฏว่ามีลาภแลยศใหญ่ยิ่งก็มีทุกข์เป็นเจ้าเรือน

๗๑ ธรรมทั้งหลายย่อมรักษาผู้ประพฤติเสมอ
ด้วยบิดามารดาแลญาติมิตร ท่านเปรียบว่าความ
จริงเสมอด้วยมารดา ความชอบธรรมเสมอด้วย
บิดา ความกรุณาเสมอด้วยภรรยา ความอ่อน
น้อมเสมอด้วยบุตร ความสามารถเสมอด้วยมิตร
ถ้าเราห้อมล้อมอยู่ด้วยญาติมิตรเหล่านี้ เราจะ

ห่างจากภัยเวรในกาลทุกเมื่อ ฯ

๓๒ การที่ทำ^๑แม่^๒เป็นกรรม^๓ที่^๔ดี^๕ที่สามารถให้
 เพลิดเพลินเป็นประโยชน์ แต่เว้นการรู้ประมาณ
 หรือเวลาเสียก็อาจจะได้ผลที่ตรงกันข้าม ฯ

๓๓ ความดีในโลก ไม่มีที่สิ้นสุดลงว่าแก่
 ไหนอย่างไร ทุกอย่างย่อมเป็นของดีในสมัย
 พอล่วงกาลแล้วก็เป็นอย่างอื่น เพราะฉะนั้นบุคคล
 ไม่ควรหนักในความดีงามส่วนโลกให้มากเกินไป
 พึงทำความรู้สึกเพียงสักว่าของเล่นเช่นตุ๊กกระต่า
 ก็จะไม่ทำให้เบื่อตร้อนได้ ฯ

๓๔ คนตระหนี่ ย่อมไม่คิดถึงผู้ใด พระพุทธ
 ภาษิตมีว่า “จงพจณด้วย^๑การให้” ฯ

๓๕ ทรัพย์เป็นประดุจแก้ววิเศษ ของคนมี
 บัญญา แต่ประดุจยาพิษของคนโง่เขลา นักปราชญ์
 จึงกล่าววว่า “โฆรวีโต” มีพิษพิลึก ฯ

๓๖ ผู้หาความสุขมิได้ คือผู้ที่มี^๑บิดา^๒มารดา^๓

เป็นหนี้ มีบุตรธิดาสันดานหยาบร้าย ชายหญิง
ที่มีภรรยาสามีไม่ซื่อสัตย์ ฯ

๓๗ มีบุตรดีย่อมเป็นศรีของตระกูล เหมือน
ธงชัยเป็นเครื่องหมายความชนะ ฯ

๓๘ ผู้มีสามีสมบูรณ์ด้วยคุณสมบัติ ย่อม
เป็นอาชญา เสมอด้วยแสงสุริย์สว่างในเวหา ฯ

๓๙ ผู้มีภรรยาถึงพร้อมด้วยคุณสมบัติ ย่อม
เป็นสง่าแลเยือกเย็น เหมือนแสงแห่งนิสากร
ในนิสากาล ฯ

๔๐ ไม่ใช่ดอกไม้ ไม่ใช่เพ็ชรนิลจินดา ไม่
ใช่อาภรณ์อันแวววับ ไม่ใช่เครื่องประดับอย่าง
อื่นๆ คุณสมบัติต่างหากทำให้นารีเป็นหญิงงาม ฯ

๔๑ คนพาล เป็นผู้ร้ายกาจในจำพวกมนุษย์
เพราะมีแต่จะนำความพินาศให้แก่ตน แลคนที่
เกี่ยวข้องทั่วไป ท่านสอนไม่ให้สมาคม แม้จะ
หนีให้พ้นไม่ คบหาเป็น การยากยิ่ง กว่าหนีสัตว์

ร้าย ดังนั้น บัณฑิตยังหนีให้พ้นได้ด้วยอุบาย
ต่าง ๆ แต่ตนเป็นพาลเสียเองแล้ว ไม่มีอุบาย
ที่จะหนีให้พ้น จะไปอยู่ในที่ใดก็ไม่พ้นความ
พินาศ นอกจากตนจะรู้ตัวว่าเป็นพาลแล้วกลับ
สั่นดานเสีย นี่เป็นอุบายอันละเมียด ๆ

๘๒ คนที่มีชื่อเสียงด้วยเหตุจริต ผู้คนที่ไม่มี
ชื่อเสียงเลยไม่ได้ เพราะชื่อเสียงนั้นเองจะ
ประกาศความชั่วของเขาไปด้วย ๆ

๘๓ ผู้ประจบไม่เป็นที่เกรงใจของผู้ถูกประจบ
ถ้าประจบเขามากเพียงไร เขาก็ไม่เกรงใจตน
มากเพียงนั้น ๆ

๘๔ ผู้มัวยึดถือเกินไป ไม่รู้จักจะเอื้อเฟื้อแก่
ผู้ที่ควรจะช่วยเหลือตามกำลัง ก็เป็นผู้คับแคบ
ที่ควรดี ซื่อว่าเป็นผู้ตัดกำลังแลรัศมีของตน
หาเป็นผู้สง่าในสมาคมไม่ ๆ

๘๕ ผู้มีคุณแก่เรา แม้จะอนาถกว่าเรา

สักเท่าไร ๆ ก็ควรนับว่าเป็นสหายของเราได้ ฯ

๘๖ คนที่ทำการไม่ถูกหน้าที่ ไม่เป็นทนต์ถือ
ของคนใช้ความคิด ฯ

๘๗ ผู้ที่ไม่มีกลาง ย่อมไม่ได้ความเย็นใจ ฯ

๘๘ ความมืดอันชั่วร้าย คือความเห็นผิด
ความถือตัว ความโลภ ความโกรธ ความหลง
เหล่านี้ ถ้าไม่มีแสงสว่าง คือ สติ ปัญญา สอด
ส่องให้เห็นลักษณะอาการแจ้งชัดแล้ว ได้ช่อง
เมื่อไรก็จะครอบงำใจให้ทำแต่การที่มีทุกข์เป็นผล

๘๙ ผู้ใด รู้จัก รักษาใจไม่ ยินดี ยินร้ายใน
อารมณ์จนเกินส่วน ผู้นั้นย่อมงามโฉม ฯ

๙๐ ในโลกไม่มีอะไรประเสริฐกว่าสัจจะ แล
อัสสัจก็เลวที่สุดดุจกัน ฯ

๙๑ คำจริง แต่ไม่ควรพูดมียอยู่ ผู้ที่รู้ว่า
ควรพูดเมื่อไร ควรหยุดปากเมื่อไร ไม่มีวิวาท ฯ

๙๒ คนชั่ว ความชั่วเป็นศัตรู คนดี ความดี

เป็นสหาย ความไม่สมใจนึกเป็นโรคอย่างร้าย
แรง ความกล้าอย่างใจเด็ดเป็นเครื่องชูใจทุกเมื่อ

๕๓ การงานเป็นอาหารใจของผู้เคยกับหน้าที่
บิตีเป็นอาหารใจของผู้ทำชอบไม่ให้ระหายนหิว ๆ

๕๔ การที่ไม่ไว้ใจตัวเอง โสเลไม่มั่นคง
ธรรมดาข้อมลงโทษให้ เขาประสพแต่ความร้าย
เป็นผู้ตั้งตัวไม่ได้ ๆ

๕๕ ผู้ระวังตัวในที่ทั้งปวง ข้อมไม่ปราณี
ในที่ทั้งปวง ๆ

๕๖ คนไม่มีสติ เห็นว่าตนทำถูกมากเพียงไร
ก็มักทำผิดมากเพียงนั้น ๆ

๕๗ ยศศักดิ์เหมือนความฝัน รูปโฉมโฉม
พรรณเหมือนดอกไม้ ชีวิตเหมือนฟ้าแลบ ไม่
ควรถือเอาเครื่องเหล่านี้เป็นเหตุทะนง ๆ

๕๘ เศรษฐีจะดีกว่าคนสามัญ ก็ด้วยเขารู้จัก
ใช้ทรัพย์ให้เป็นประโยชน์ ถ้าหาไม่ก็จะต่าง

อะไรกัน ฯ

๕๕ ทรัพย์สินก็ดี เกียรติยศก็ดี ที่เราตั้งใจ
ทำสั่งสมไว้ให้บุตรหลานนั้น ถ้าบุตรนั้นไม่ดี
ก็รักษาไว้ไม่ได้ ถ้าบุตรนั้นเป็นคนดี แม้ว่า
บิดามารดาหรือวงศ์ญาติไม่ได้ทำอะไรไว้ให้ เขา
ก็อาจเป็นผู้อุดมได้ ฯ

๑๐๐ ทรัพย์ที่เราเคยเป็นเจ้าของเมื่อเราตาย
แล้วก็ตกเป็นของคนอื่น แลอะไรๆก็เปลี่ยนรูป
ไปหมด ญาติมิตรจะติดตามเราไปไกลที่สุด
เพียงกองฟอน แต่ความดีความชั่วตามเราต่อไป
ได้อีก ถึงไหนถึงกัน ฯ

๑๐๑ พระศาสนาย่อมรักษาเกียรติยศ แล
ให้ความสุขแก่ผู้นับถือแล้วปฏิบัติตามยั่งยืนไม่มี
ประมาณ ดังมีอรรถะแลนันทานเป็นอุทาหรณ์ไม่
น้อย ฯ ผู้เป็นทรกที่นับถือของเรา แม้ประกอบ
ไปด้วยอำนาจวาสนาแลหวังดีแก่เรา มีใครบ้าง

ที่สามารถจะรักษาเกียรติยศ แลให้ความสุข
แก่เรายั่งยืนเช่นนั้น ๆ

๑๐๒ ผู้นับถือพระพุทธศาสนา ย่อมรู้จัก
ทั่วกันว่าศีลห้าประการมีคุณวิเศษ เป็นเหตุให้
ผู้รักษาไว้ได้ความสุข ถึงพร้อมด้วยโภคสมบัติ
แลเป็นปัจจัยแห่งพระนิพพาน แต่รักษาเป็น
นิตยไม่ค้อยได้ ก็เพราะเป็นผู้ใจอ่อน ไม่รู้เท่า
เล่ห์กลของใจ ตกอยู่ในอำนาจของมาราธราช
เพราะฉะนั้นจงทำใจอย่างเด็ดในการ

ก. เห็นชีวิตของสัตว์อื่น สำคัญเท่าของตน ๆ

ข. เคารพต่อสิทธิของคนอื่น เท่ากับของตน ๆ

ค. ถือ ความบริสุทธิ์ของหญิงอื่นเหมือนของ
ภรรยาตน ๆ

ฌ. เบื่อหน่ายวาจาชั่วของตัวเอง ยิ่งกว่า
ของคนอื่น ๆ

ง. เกลียดชังน้ำเมายิ่งกว่าคูถ ๆ

๑๐๓ คนทุศีลอาศัย ย่อมเป็นที่ไม่ไว้วางใจ
ของผู้รู้ในที่ทั้งปวง ฯ

๑๐๔ คนไม่มีศีลไม่มีสัตย์ คนฉลาดได้
พูดด้วยไม่นานก็รู้ได้ ฯ

๑๐๕ ผู้มีความพอใจ (สันโดษ) แล้ว
เป็นผู้มีใจใหญ่ มั่งมีอย่างเพียงพอ ฯ

๑๐๖ บุคคลรู้จักเหตุผลที่เป็นข้าศึกของกัน
ແຕ່กันเช่น เย็นกับร้อน สอาดกับโสมนม ดีกับชั่ว
ฉลาดกับโง่ เมตตากับโกรธ สันโดษกับโลภ
ต่างเป็นข้าศึกของกันແຕ່กัน เมื่อประสงค์จะ
ให้ฝ่ายใดเป็นผู้ชนะ ก็จงช่วยเพิ่มกำลังฝ่ายนั้น
ตัดกำลังของอีกฝ่ายหนึ่ง ด้วยอุบายอันชอบ ฯ

๑๐๗ ขณะอย่า ล่วงท่านทั้ง หลายไปเสีย
เพราะชนทั้งหลายอันขณะล่วงไปเสีย ย่อม
เศร้าโศกรันทด ไปเต็มอยู่ในนिरยาบาย ฯ

๑๐๘ ผู้ปฏิบัติเพ่งละเพาะพระนิพพาน ควร
ถือเอาศรัทธาเป็นสหาย กายเป็นพาหนะ วิริยะ
เป็นกำลัง ตั้งสติเป็นองครักษ์ผู้สนิท ฆ่าศัตรู
ผู้ทูลจรรตเสียด้วยอาวุธ คือขันติแลปัญญา ยาน
เครื่องพาตนไปสู่ถิ่นที่ประสงค์ ก็จะดำเนินตรง
ไปโดยไม่ติดขัดหรืออ้อมค้อม ย่อมบรรลุถึง
สถานที่ปราถนาแล ฯ

นายยิ้ม ศรีหงส์ ผู้พิมพ์โฆษณา

โรงพิมพ์ศรีหงส์ มุมถนนอนุสาวรีย์ พระนคร

พ.ศ. ๒๔๗๖

โรงพิมพ์ศรีหงส์
ถนนเจริญกรุงนอกหน้าท่าพระ
พระนคร